

PODACI O ARHIVSKOJ GRAĐI PAVLINSKIH SAMOSTANA NA PODRUČJU RIJEČKE METROPOLIJE

Naredbom Josipa II dokinut je god. 1786. pustinjački red sv. Pavla, prvog pustinjaka, čiji su redovnici obično nazivani PAVLINI. Pavlinski je red imao brojne samostane u Poljskoj, Ugarskoj i Hrvatskoj. Samostani u Hrvatskoj bili su podijeljeni u dvije provincije: Hrvatsku i Istarsku. Pod Istarsku provinciju spadali su samostani upravo s područja današnje riječke metropolije, u Hrvatskom primorju, Lici, Krbavi i Istri.

Kad je pavlinski red dokinut, Ugarska dvorska komora, tada u sastavu Ugarskog namjesničkog vijeća, okupirala je sve posjede i samostanske zgrade s inventarom u korist tzv. vjerozakonske zaklade. Tom prigodom odnesene su u Komorski arhiv isprave i spisi svih samostana hrvatske provincije. Od istarske provincije došle su u komorski arhiv isprave i spisi ovih samostana: Vlačće (Sv. Jelena) kod Senja, Sv. Spasa kod Senja, Sv. Nikole u Senju, Crikvenice, Novoga u Vinodolu, Modruša, Zažićna i još par isprava nekih drugih samostana. U arhivu Ugarske komore nisu nađeni spisi pavlinskih samostana u Sv. Petru u Šumi, Čepiću i Sv. Lovreću Pazenatičkom. F. Hauptmann misli da arhivi ovih samostana nisu sačuvani, a moglo bi se po tome zaključiti da su došli i oni u Budim. Moje je mišljenje međutim da arhivi istarskih samostana nisu ni došli u Ugarsku dvorsku komoru, jer nisu bili na teritoriju kojim je upravljala ova Komora. Trebali bi doći u neki drugi komorski arhiv (Graz, Beč ili Ljubljana?). Do danas ovo pitanje još nije razjašnjeno.

Iz Komorskog arhiva u Pešti dao je Ivan Kukuljević, uz drugi arhivski materijal iz Hrvatske, prenijeti god. 1849/50. u Zemaljski arhiv u Zagrebu i arhive pavlinskih samostana. Veći dio ovih arhiva je g. 1885. ban Khuen-Héderváry dao otpremiti u Državni arhiv u Budimpešti, no ovi su god. 1958. opet vraćeni u Zagreb na temelju mirovnog ugovora iza II svjetskog rata. Danas se arhivi pavlinskih samostana nalaze u Arhivu Hrvatske, gdje sačinjavaju fond: Pavlinski samostani (Acta monasteriorum Paulinorum). Isprave i spisi sačuvani su u vremenskom rasponu od god. 1256. do 1801. U svemu ima 63 kartonske kutije, sa 106 fascikla i 8166 spisa. Od toga 1397 dokumenata pripada srednjem vijeku. Spisi su u Komorskom arhivu u Pešti iza godine 1786. registirani u 6 knjiga, koje se nalaze u Arhivu Hrvatske pod oznakom: Katalozi br. 58 a-f.

Srednjovjekovne isprave pavlinskih samostana objavljene su u cijelosti ili u registima u mađarskom arhivskom časopisu *Levéltári Közlemények* (1926, 1928—1935) u redakciji Eleméra Malyusza.

S područja riječke metropolije sačuvane su isprave i spisi i nalaze se u Arhivu Hrvatske iz arhiva slijedećih pavlinskih samostana:

1. Crikvenica (Conventus Cirkvenicensis), 164 isprave u originalu ili u prijepisu od god. 1412. do 1550.
2. Novi Vinodolski (Conventus Noviensis), 6 fascikula sa 226 isprava u razdoblju od 1446. do 1786. godine. — Katalog 58f je nepotpun za ovaj arhiv, nedostaju opisi za fasc. 1—2.
3. Modruš (Monasterium s. Nicolai de Nemore Modrusiensi; supra Modrusiam; Clastrum b. Nicolai in Gvozd supra Modrusiam), 45 isprava iz razdoblja od 1330. do 1715. godine. 1885. god. od modruških isprava preneseno je u Budimpeštu samo 5 brojeva, a drugo je ostalo u Zagrebu. U arhivu kamenskog samostana nalazi se darovnica Katarine Frankopan modruškom samostanu iz god. 1405. (Kamensko br. 8).
4. Senj (Monasterium Segniense, Mon. Paulinorum S. Salvatoris de valle Glubotina (Hauptmann: Ljubotina), Conventus Paulinorum Sancti Salvatoris trans Segniam), 30 isprava iz god. 1359. do 1785.
5. Vlašća (Conventus Paulinorum s. Helenae prope Segniam in Vlascha, Conv. Paul. s. Helenae cis Segniam), Sv. Jelena kod Senja, 14 isprava i još nekoliko kopija njihovih, iz razdoblja od 1390. do 1501. god.
6. Sv. Nikola u Senju, sačuvane su 3 isprave.
7. Otočac (Conventus Paulinorum in Capella, Conv. s. Michaelis in Ottochacz), 12 isprava. U ovim ispravama spominje se conventus(?) B. Mariae Virginis in Corbavia, ali nije posve jasno i sigurno da li se radi o nekom drugom samostanu u Krbavi.
8. Zažično (Clastrum de Zaszichno), 8 isprava od god. 1490. dalje,
9. Turan kod Udbine (Heremiteae in ecclesia Virginis gloriosae in monte Turun), 1 isprava iz god. 1364.
10. Baška (Clastrum Paulinorum Besca, Monasterium ss. Cosmae et Damiani in insula Besca, Conv. ss. Cosmae et Damiani Bescae in insula Vegliae), 3 isprave sačuvane, no moralo ih je biti više, jer pod br. 1 stoji: Connotatio litterarium instrumentorum, fundationes et privilegia . . .
11. Čepić (ordo b. Pauli primi eremiteae . . . et ecclesia B M V de Czepich juxta lacum), sačuvan je dokument fundacije iz god. 1395.
12. Brinje. Pavlinski samostan je bio ovdje bar neko vrijeme. God. 1496. tuže pustinjaci augustinci pavline da su im okupirali Samostan sv. Marije u Brinju. Samo je o tom sačuvana isprava. U jednoj zakladnici iz god. 1461. spomenut je lokalitet Bužan (Busana), ali nije sigurno da li se radi o posebnom samostanu. Zaklada se ustanovljuje »altaribus in ecclesia B. Mariae in Busana et in ecclesia S. Salvatoris prope Segniam«.

Treba osobito istaknuti da se među ispravama ovih pavlinskih samostana nalazi približno gotovo polovina originalnih glagoljskih isprava.

Što se tiče istarskih samostana, kako smo vidjeli, poznata je iz Čepića samo jedna isprava, a od arhiva samostana Sv. Petra u Šumi nema ni traga. Od ostalih spominje se u jednoj ispravi novljanskog samostana kapela sv. Siksta »in villa Barato« koja je predana na upravljanje pavlinima god. 1648.

Metod Hrg